

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 60
Godina XXX
Novembar, 2025.
[str. 257-260]

© Monos 2025

Historijska traganja, br. 23/2025

Institut za istoriju, Sarajevo, 2024

Osnivač i izdavač časopisa *Historijska traganja* je Univerzitet u Sarajevu. Institut za historiju Bosne i Hercegovine, a u njegovoj redakciji su članovi, pored eminentnih domaćih historičara, i historičari iz inostranstva. Prvi broj časopisa izašao je 2008. godine i do sad su na njegovim stranicama objavljeni brojni zanimljivi i raznovrsni prilozi. Posljednji, 23. broj časopisa tematski je u cjelosti posvećen ženskom pitanju i položaju žena kroz društvene, kulturne i političke procese u Bosni i Hercegovini i regionu tokom 19. i 20. stoljeća. Prilozi se u ovom broju odnose na žene i njihov društveni položaj, a i same autorice priloga, kao i glavna i odgovorna urednica, su uglavnom žene. U uvodnom tekstu koji potpisuje urednica dr. Sabina Veladžić naglašava se da su žene u razdoblju koje se obrađuje – kao i u većem dijelu svjetske historije – uglavnom bile potisnute na margine društva. Urednica smatra da je to posljedica činjenice da je naša historiografija dugo bila svedena na velike junačke narative o “nama i drugima”, čime se neguje nacionalni, patriotski i podanički duh, dok se stvarni društveni procesi, posebno oni koji se tiču ženskog iskustva, prešućuju. Ističe i da se istina o svakom društvu najbolje ogleda upravo na njegovim marginama.

U ovom broju časopisa objavljeno je deset tematski raznovrsnih i istraživački zanimljivih članaka. Iako oni sami možda neće bitno promijeniti naše društvene odnose prema ženama, njihova je vrijednost u tome što preispituju stereotipe o ženskoj ulozi – da treba raditi, rađati i šutjeti. U sredinama poput naše, svaki uspjeh jedne žene (poput stečenog naučnog zvanja, napisane i objavljene knjige i sl.) ima daleko veću težinu od uspjeha muškarca, jer je ostvaren uz brojne porodične i društvene prepreke.

Časopis je strukturiran u tri rubrike: Članci, Građa i Osvrti i prikazi.

U rubrici *Članci* objavljeno je sedam radova zasnovanih na neobjavljenoj i objavljenoj arhivskoj građi te relevantnoj literaturi. Prvi prilog, pod naslovom *Majke koje ubijaju: čedomorstvo u Habzburškoj Bosni* (str. 15–62), autorice dr. Amile Kasumović, obrađuje fenomen čedomorstva u periodu austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini, koji je najčešće tretiran kao socijalni, a ne kao historiografski problem. Autorica je koristila obimnu i dobro sačuvanu arhivsku građu, ali upozorava da pisani izvori ne mogu “progovoriti” o psihološkim i emotivnim dimenzijama tragedija koje su se dešavale u okviru patrijarhalnih zajednica.

Drugi članak, *Žensko obrazovanje u epistolarnoj knjizi Jagode Truhelke U carstvu duše u Habzburškoj Bosni i Hercegovini* (str. 63–88), napisala je japanska historičarka Mitsutoshi Inaba. Autorica analizira prikaz ženskog obrazovanja u Bosni i Hercegovini kroz književno i pedagoško djelovanje Jagode Truhelke, koja je od 1901. do 1910. godine djelovala u BiH i napisala djelo *U carstvu duše*, posvećeno odgoju i obrazovanju djevojčica. Tekst je objavljen na engleskom jeziku, uz rezime na B/H/S jezicima.

Treći prilog potpisuje Svetlana Stefanović, arhivistkinja Arhiva Jugoslavije, pod naslovom *Trgovina belim robljem i zaštita devojaka u Srbiji*

i Jugoslaviji 1840–1940 (str. 91–119). Autorica istražuje pojave prostitucije, trgovine ženama i reakcije državnih i medicinskih institucija te ženskog pokreta prema ovim pojavama. Tekst je objavljen na engleskom jeziku, s rezimeom na B/H/S.

Ana Rajković Pejić, iz Hrvatskog instituta za povijest, u radu *U borbu za kruh i ruže – štrajkaške prakse radnica u Hrvatskoj između dvaju svjetskih ratova (1918–1939)* (str. 121–150) analizira tri štrajka radnica u tvornicama Schicht, Bizjak i Tivar, ukazujući na zahtjeve za poboljšanje radnih uvjeta, veće nadnice i kolektivne ugovore, oslanjajući se na arhivske izvore i radničku štampu tog doba.

Dr. Aida Ličina Ramić u radu *O nekim aspektima planiranja poro-*

dice u SR BiH: rasprave o abortusima i kontracepciji 1950-ih i 1960-ih (str. 153–208) prezentira rezultate istraživanja provedenog u okviru projekta *Prilog povijesti ženskog društva u Bosni i Hercegovini i modernom dobu: sjećanja žena na socijalizam i njegov kraj*, uz podršku Fondacije “Heinrich Böll” Sarajevo.

Književna teoretičarka Merima Omeragić u članku *Imperativ pamćenja i lom dominantnog književnog kanona – prva istraživačica bosanskohercegovačkog ženskog pjesništva Ajša Džemila Zahirović* (str. 209–246) analizira razloge zbog kojih je ova pjesnikinja i istraživačica gotovo zaboravljena. Poseban akcenat stavlja na prvu antologiju ženske književnosti *Od stiha do pjesme: poezija žena Bosne i Hercegovine*, koja je otvorila pitanje književnog kanona i kulturnog zaborava.

Mina Kujović, dugogodišnja zaposlenica Arhiva Bosne i Hercegovine, u radu *(Ne)vidljivost žena u arhivskim fondovima i zbirkama Arhiva Bosne i Hercegovine (1878–1914)* (str. 247–269), ukazuje na skromnu zastupljenost žena u arhivskoj građi i potrebu sistematskog rada na osvjetljavanju njihovog prisustva u javnom i privatnom životu tog perioda.

U rubrici *Grđa* objavljena su tri priloga. Ajdin Mehmedinović u radu *Pokušaj organizovanja analfabetškog tečaja za muslimanke u Puračiću (1940–1941): slučaj učiteljice Ljerke*

Dobanovački (str. 273–289) objavljuje prepiske učiteljice s vjerskim službenicima koji su osporavali njene napore da opismeni žene. Ovaj prilog doprinosi razumijevanju društvenih procesa vezanih uz školovanje muslimanki uoči Drugog svjetskog rata.

Sabina Veladžić u prilogu *Jedno sjećanje na bosanskohercegovački socijalizam 1980-ih i njegov kraj: Melika Salihbegović* (str. 291–381) predstavlja život i rad “kontroverzne” književnice kroz sačuvanu prepisku i neobjavljene tekstove iz fonda Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti u Sarajevu. Tekst je dio istog istraživačkog projekta o ženskom sjećanju na socijalizam.

Treći prilog u rubrici, *Bile su među nama: Nataša Šahinović i njen značaj u zaštiti kulturno-historijskog naslijeđa Bosne i Hercegovine* (str. 385–404), autorice Dženane Arnautović, donosi biografski i profesionalni portret ove muzejske i konzervatorske stručnjakinje, s naglaskom na njen doprinos zaštiti i očuvanju kulturnog naslijeđa.

Rubrika *Osvrti i prikazi* donosi 13 prikaza knjiga koje su napisale žene ili se tematski odnose na žensku problematiku, čime se simbolično zaokružuje cjelina broja posvećena pitanju žena i njihovog mjesta u društvu kroz historiju.

Mina Kujović

